

Öğretmenlik Programlarını Kimler Tercih Ediyor? Adayların Giriş Özellikleri ve Öğretmenliğe Yönelik Tutumları*

Who Prefer Teacher Education Programs? Candidates' Entry Characteristics and Attitude towards Teaching

Esra ERET ORHAN**, Ahmet OK***

ÖZ: Bu çalışmanın amacı öğretmen yetiştirme programlarını tercih eden birinci sınıf öğretmen adaylarının giriş özelliklerini, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını ve tutumlarını etkileyen başlıca faktörleri araştırmaktır. Nicel araştırma geleneğinde kurgulanan bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmış ve çalışmanın örneklemini Türkiye'deki bir eğitim fakültesinin öğretmen yetiştirme programlarına kayıtlı 312 birinci sınıf öğretmen adayı oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan ve üç bölümden oluşan veri toplama aracı kullanılarak toplanmış ve araştırma sorularına dayalı olarak betimsel (frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma) ve kestirisel istatistikler (t-testi, tek yönlü ANOVA, Basit Doğrusal Regresyon) kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada öğretmen adaylarının özelliklerine ilişkin önemli sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre, öğretmen adaylarının cinsiyeti, öğretmenlik bölümleri, öğretmen olmak isteyip istemedikleri, bölümlerinden ve ülke şartlarından memnuniyetleri ve genel yaşam doyumu öğretmenliğe yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkilemektedir. Öte yandan, adayların anne ve babalarının eğitim durumları, mezun oldukları lise türünün ve ailelerinde öğretmen olup olmamasının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkilemediği tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguların, öğretmen eğitimi alanında görev yapan yöneticilerin ve akademisyenlerin programlara öğrenci seçimi, adaylara sunulacak eğitim programlarının içeriği ve öğretim ile ilgili daha sağlıklı ve yerinde kararlar alabilmeleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayları, aday giriş özellikleri, öğretmenliğe yönelik tutum, öğretmen yetiştirme/eğitimi programları.

ABSTRACT: The purpose of this study is to investigate first-year teacher candidates' entry characteristics, their attitude towards teaching, and factors affecting their attitude. This is a quantitative study and survey design was used in the study. The sample of the study consisted of 312 first-year teacher candidates enrolled to various teaching departments in a faculty of education in Turkey. A questionnaire, having three parts, was prepared and used by the researchers to collect data. The quantitative data obtained through the questionnaire were analyzed using both descriptive (frequencies, percentages, means, and standard deviations) and inferential statistics (t-test, one-way ANOVA, and Simple Linear Regression) based on the research questions. The results of the study suggested important findings in relation to the entry characteristics of teacher candidates. According to the findings of the study, gender, department, desire to be a teacher, satisfaction from department, satisfaction from conditions of the country, and general life satisfaction were found to be significant factors affecting candidates' attitude towards teaching. On the other hand, mother and father education, type of high school, and having a teacher in the family were non-significant factors. It is crucial to know entering teacher candidates' characteristics, their attitude towards teaching, and the factors affecting their attitude, since the decision makers and academicians working in the field of teacher education might take better and more appropriate decisions benefiting from these results in relation to student selection, content of the programs, and instruction.

Keywords: Teacher candidates, entry characteristics, attitude towards teaching, teacher education programs.

1. GİRİŞ

21. yüzyılın ilk on yılını geride bırakırken toplumun kaliteli öğretmen beklentisi geçmişte olduğu gibi yoğunluğu artarak devam etmektedir. Pratikte bu beklenti haklı ve yadsınmaz bir gerçektir ve bu gerçeğin kuramda ve pratikte dikkat edilmesi gereken bir dizi ana unsurları vardır. Bu unsurlar sistem yaklaşımıyla ele alınırsa üç ana öğede toplanabilir: Girdi, süreçler ve ürün ya da çıktılar. Öğretmen yetiştirmede girdiyi oluşturan öğretmen adayları ve bu adayların

* Bu çalışmanın bulgularının bir bölümü, 12-15 Eylül 2012 tarihleri arasında Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 22. Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Öğrenme ve Öğrenci Gelişim Birimi, Ankara-Türkiye, eseret@metu.edu.tr

*** Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, as@metu.edu.tr

giriş özellikleridir ve bu yapı içinde girdinin özellikleri dikkatlice ele alınmalıdır. Çünkü düşük kaliteli bir girdiden kaliteli bir çıktı, yani öğretmen yetiştirmek tartışmalıdır ve oldukça zordur. Bu nedenle öğretmen adaylarının, diğer bir deyişle girdinin, özelliklerini belirlemek ve bilmek önemlidir. Ayrıca eğitim programının temel bilgi kaynaklarından biri de öğrenciler ve bu öğrencilerin özellikleridir (Cruickshank, Bainer ve Metcalf, 2009; Demirel, 2006; Saylor, Alexander ve Lewis, 1981; Sözer, 1991). Diğer yandan, bir eğitim programına tâbi olacak öğrencilerin özelliklerinin, program hazırlanırken dikkate alınması temel ilkelere biridir.

Bu temel ilkedan yola çıkarak öğretmen yetiştirme programlarına gelen adayların nüfus bilimsel özelliklerini (Gök ve Okçabol, 2003), aile altyapısını (sosyo-ekonomik durumlarını), mesleki ilgi ve yönelimlerini, gelecekle ilgili düşünce ve kaygılarını, öğretmenliğe yönelik tutumlarını ve tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek programın iyi hazırlanması, yürütülmesi ve başarılı olması bakımından önemlidir. Bloom (1976) tarafından ortaya konulan “Okulda Öğrenme” kuramı başarıyı etkileyen (yordayan) değişkenlerden birinin öğrenci geçmişi veya giriş özellikleri olduğunu ileri sürmektedir. Hasan Ali Yücel (MEB, 1992) bir konuşmasında öğrenci giriş özelliklerinin öğrencilerin başarılı olmaları ve uyum sağlamaları bakımından önemli olduğunu vurgulamıştır. Cruickshank, Bainer ve Metcalf (2009) öğretmen olarak yetiştirilen adayların gelecekte nasıl bir öğretmen olacakları konusunda, özelliklerinin ve nasıl yetiştirildiklerinin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının özelliklerinin bir parçası olarak öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları da araştırmacılar tarafından farklı zaman dilimlerinde çalışılan bir konudur (Aşkar ve Erden, 1987; Aydın ve Tekneci, 2013; Çapa ve Çil, 2000; Evans, 1952; Sözer, 1996). Bilinmektedir ki, bir öğretmenin mesleğine yönelik tutumu onun öğretimle ilgili performansını, öğretim kalitesini ve mesleki sorumluluklarını yerine getirme derecesini etkilemektedir (Durmuşoğlu, Yanık ve Akkoyunlu, 2009; Tarkın ve Uzuntiryaki, 2012). Bu nedenle, giriş özelliklerinin yanı sıra, öğretmen adayları eğitimlerini tamamlamadan önce mesleğe yönelik tutumlarını ve bunu etkileyen faktörleri araştırmak eğitimleri süresince adayların öğretmenliğe yönelik daha olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak açısından önemli olabilir.

Konuyla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara baktığımızda, özellikle 1982’de öğretmen yetiştirme görevinin üniversite bünyesinde kurulan eğitim fakültelerine verilmesiyle birlikte, öğretmen yetiştirme programlarına gelen adayların özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine çeşitli araştırmalar gerçekleştirildiğini ve 21. yüzyılın ilk on yılında da önemli çalışmalar yapıldığını görmekteyiz (Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz, 2010; Çapa ve Çil, 2000; Ok ve Önkol, 2007; Okçabol, Akpınar, Caner, Erkin, Gök ve Ünlühisarcıklı, 2003; Saban, 2003). Okçabol ve arkadaşları (2003) tarafından Türkiye genelinde seçilen yaklaşık 1000 öğretmen adayı ile yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının % 57’sinin ailesinde öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca adayların öğretmenliği seçme nedenlerinin başında öğretmen olma istekleri (%23.7), mesleğin onlar için uygun olması (%13.6), üniversite sınavında aldıkları puan (%8) ve iş bulma garantisi (%7.6) olduğu da ortaya konulmuştur. Başka bir çalışmada ise (Saban, 2003) öğretmen adaylarının anne ve babalarının eğitim düzeylerinin 6 ile 9 yıl arasında değiştiğini; annelerin genelde ev hanımları olduklarını; babaların daha çok çiftçi, işçi, memur, küçük esnaf gibi işlerde çalıştıklarını ve dolayısıyla öğretmen adaylarının daha çok düşük sosyo-ekonomik statülü ailelerden geldikleri rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Aksu ve arkadaşları (2010) tarafından 18.266 birinci sınıf öğretmen adayı ile yapılan daha güncel çalışmada elde edilen bulgular da adayların düşük sosyo-ekonomik statüye ve eğitim seviyesine sahip ailelerden geldiklerini; öğretmenliği seçmelerindeki en önemli nedenlerin öğretmen olma istekleri (%51.2), üniversite sınav puanları (%28.5), iş bulma imkânı (%25.4) ve çalışma koşullarının rahatlığı (%20.9) olduğunu; mezuniyet sonrası öğretmen olarak çalışmak istediklerini (%87) göstermiştir. Bunlara ek olarak, Ok ve Önkol (2007) yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının (Eğitim Fakültesi öğrencilerinin) üniversiteye girişte programları tercih sıralarını incelemişler ve öğretmen adaylarının tercih sıralarında umut verici bulgulara rastlamışlardır. Öğrencilerin %68’e

yakını öğretmenliğe ilk beş, %88'e yakını ilk on tercihleri arasında yer vermişlerdir. Bu bulgular Karagözoğlu'nun (1987) yaptığı çalışmada elde edilen bulgulardan oldukça farklı ve olumludur. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ise adaylarının tutumlarının genel anlamda olumlu olduğunu göstermektedir (Baykara-Pehlivan, 2008; Doğan ve Çoban, 2009; Tanel, Şengören ve Tanel, 2007; Terzi ve Tezci, 2007). Ayrıca yapılan çalışmalarda adayların öğretmenliğe yönelik tutumunu etkileyen faktörler de ele alınmıştır (Aydın ve Tekneci, 2013; Baykara-Pehlivan, 2008; Çapa ve Çil, 2000; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Doğan ve Çoban, 2009; Hacıömerlioğlu ve Taşkın, 2010; Terzi ve Tezci, 2007; Tunçeli, 2013). İncelenen faktörler arasında en fazla cinsiyet değişkeni ele alınmıştır. Buna ilaveten öğretmen adaylarının öğretmenlik programlarını tercih sırası, sınıf, program, aile eğitim durumu ve iş deneyimi değişkenleri de incelenmiştir. Çalışmaların sonuçları benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Örneğin çoğu çalışmada cinsiyet tutumu etkileyen önemli bir faktör olarak bulunurken (Aydın ve Tekneci, 2013; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Doğan ve Çoban, 2009) bazı çalışmalarda cinsiyetin tutumu anlamlı olarak etkilemediği ortaya konmuştur (Çapa ve Çil, 2000; Hacıömerlioğlu ve Taşkın, 2010).

Bu çalışmaların dışında uluslararası platformda da öğretmen adaylarının özelliklerini ve öğretmenliğe yönelik tutumlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (Akyeampong ve Stephens, 2002; Book ve Freeman, 1986; Brookhart ve Freeman, 1992; Coultas ve Lewin, 2002; Pigge ve Marso, 1987; Richardson ve Watt, 2006). Bu çalışmalardan elde edilen bulgular genel olarak öğretmen adaylarının görece daha düşük sosyo-ekonomik düzeye ve eğitim seviyesine sahip ailelerden geldiklerini, öğretmeyi sevdikleri için bu mesleği seçtiklerini ve öğretmenliğe yönelik olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Daha güncel bir çalışma Liu (2010) tarafından yürütülmüştür. Çalışmada araştırmacı Çinli ve Amerikalı öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerini araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre Çinli öğretmen adaylarının mesleği seçmelerindeki en önemli nedenler mesleğin saygınlığı ve statüsünün yanı sıra adayların üniversite sınavında aldıkları puandır. Öte yandan Amerikalı öğretmen adayları mesleği öncelikle çocuklarla çalışarak dünyada iyi yönde bir değişiklik yaratmak için ve öğretmenliğin bir tutku olduğuna inandıkları için seçtiklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Low, Lim, Ch'ng ve Goh (2011) da aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini neden seçtiklerini araştırmışlar ve en önemli nedenleri mesleğe olan ilgi, iş bulma imkânı ve çocuklarla birlikte çalışma isteği olarak bulmuşlardır. Son yıllarda yurtdışında aday öğretmenlerle yapılan çalışmalar daha çok mesleği seçme nedenleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının giriş özelliklerinin ve gelecekteki mesleklerine yönelik tutumlarının ve tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesiyle ilgili olarak alan yazında yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma, yukarıda özetlenen çalışmalarla benzerlik göstermekle beraber belirli zaman dilimi içinde çalışmaların tekrarlanma ihtiyacı, öğretmen programlarına gelen öğrenci gurubunun farklı özellikler taşıma olasılığı, ortak özellikler ve eğilimler arama gereği bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. İkinci olarak daha önceki çalışmalarda öğretmenliğe yönelik tutumu etkileyen faktörlerin ulaşılabilen alan yazın temelinde pek fazla ele alınmamış olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, öğretmen adaylarının genel memnuniyet durumu (yaşam, bölüm ve ülkenin durumu) ile ilgili değişkenler de bu çalışmada ele alınmıştır.

Bu kapsamda, mevcut çalışma 2011-2012 öğretim yılında bir devlet üniversitesinde Eğitim Bilimlerine Giriş dersine kayıt yaptıran ve öğrenimlerinin ilk yarıyılında olan öğrencilerle (öğretmen adayları) yapılmıştır. Çalışmada, öğrencilerin giriş özelliklerinin (demografik özellikleri, aile ile ilgili özellikler, mesleki yönelim ve kaygılar, genel memnuniyet durumu) yanı sıra öğretmenliğe yönelik tutumları ve öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyen faktörler incelenmektedir. Çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

1. Birinci sınıf öğretmen adaylarının giriş özellikleri nelerdir?
  - a. Birinci sınıf öğretmen adaylarının demografik/nüfus bilim özellikleri nelerdir?
  - b. Birinci sınıf öğretmen adaylarının aile profili nasıldır?
  - c. Birinci sınıf öğretmen adaylarının mesleki ilgi ve kaygıları nelerdir?
  - d. Birinci sınıf öğretmen adaylarının genel memnuniyet durumları (yaşam doyumu, bölüm ve ülkenin durumu) nasıldır?
2. Birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyen değişkenler nelerdir?

2.YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Nicel araştırma geleneğine dayanan bu çalışmada tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmada amaç değişkenler üzerinde değişiklik yapmak değil yalnızca var olan durumu katılımcılardan anket yoluyla toplanan verileri kullanarak ortaya koymak olduğu için bu araştırma deseni tercih edilmiştir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu çalışmada olduğu gibi, tarama modeli kullanılan araştırmalarda katılımcıların görüşleri ya da diğer özellikleri daha fazla sayıda kişiye ulaşılarak tespit edilmektedir ve amaç bu katılımcıların özelliklerini betimlemektir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını/çalışma grubunu 2011-2012 eğitim-öğretim yılında bir kamu üniversitesinin Eğitim Fakültesinde farklı öğretmenlik bölümlerine/programlarına kayıt yaptıran 312 birinci sınıf öğrencisi (öğretmen adayı) oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının %78.8'si kız ($n=246$) ve %21.2'si erkek ($n=66$) öğrencilerdir. Kız ve erkek öğrenciler arasında görülen dağılım farkı genelde gözlenen bir durumdur, kız ve erkek öğrencilerin çalışmaya gönüllü katılımı ile ilgili değildir. Ayrıca akademik yıldaki bölüm/program kontenjanlarına paralel olarak öğretmen adayları şu şekilde dağılmıştır: İngilizce Öğretmenliği (%35.4, $n = 110$), İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği (%14.5, $n=45$), İlköğretim Matematik Öğretmenliği (%13.5, $n= 42$), Okul Öncesi Öğretmenliği (% 15.8, $n= 49$), Bilgisayar Öğretmenliği (%14.8, $n= 46$), Orta Öğretim Öğretmenliği (%6.1, $n= 19$). Çalışmanın yürütüldüğü kurumda ortaöğretim öğretmenliği programlarına devam eden öğrenciler mevcut kontenjanlarla sınırlıdır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın verilerini toplamak üzere öğrenci özellikleri (kişisel bilgiler, aile ile ilgili bilgiler ve bölüm bilgileri), öğretmenliğe yönelik tutum ve yaşam doyumu olmak üzere üç temel öğeden oluşan bir araç araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla kullanılan "Öğretmenliğe Yönelik Tutum" ölçeği araştırmacılar tarafından var olan öğretmenliğe yönelik tutum ölçekleri (Aşkar ve Erden, 1987; Çapa ve Çil, 2000; Çetin, 2006; Üstüner, 2006) incelendikten sonra oluşturulmuştur. Ölçek geliştirilirken pilot çalışması yapılmış ve uzman görüşleri alınmıştır. Beşli likert tipi olarak tasarlanan ölçek toplam 10 maddeden oluşmuştur. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre ölçek tek boyuttan oluşmaktadır (Eigen değeri: 5.48, toplam varyansın %55'i); ayrıca .90 Cronbach alfa değeri ile yüksek güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir. Çalışmada kullanılan bir diğer ölçek "yaşam doyumu ölçeği"dir. Bu ölçek, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş ve Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Köker (1991) tarafından ölçeğin güvenilirlik değeri .78 bulunurken bu çalışmada Cronbach alpha testi ile ölçülen güvenilirlik değeri .79 bulunmuştur. Ölçek 5'li Likert formatında (5=tamamen katılıyorum...1=hiç katılmıyorum) tasarlanmıştır. Son olarak öğretmen adaylarının diğer özelliklerini (demografik, ailesel, mesleki, vb.) belirlemek amacıyla açık ve kapalı uçlu

maddeler/önergelerden oluşan bölüm alan yazına ve araştırmacıların deneyimlerine dayanarak hazırlanmıştır. Veri toplama aracında yer alan bu üç bölümün her biri ön uygulama aşamasında öğretmen adaylarıyla birlikte okunmuş ve incelenmiştir. Yapılan bu değerlendirme ile veri toplama aracında yer alan maddelerin okunabilirliği, anlaşılabilirliği, uzunluğu ve kapsamı sınanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veriler, 2011-2012 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde Eğitim Fakültesi'nin çeşitli öğretmenlik bölümlerine/programlarına kayıtlı tüm birinci sınıf öğrencilerin ortak ve karma gruplarda aldığı Eğitim Bilimlerine Giriş derslerinde toplanmıştır. Öncelikle bu dersi veren tüm öğretim üyeleri ile iletişime geçilmiş ve uygulama izni alınmıştır. Ardından belirlenen gün ve saatte çoğunlukla araştırmacılar tarafından anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmacıların uygulama sırasında bulunamayacağı bazı sınıflarda öğretim üyeleri çalışmayla ilgili detaylı olarak bilgilendirilmişlerdir. Anketler dağıtıldıktan sonra gerekli açıklamalar yapılmış; uygulama öncesi ve sırasında varsa öğrencilerin soruları yanıtlanmıştır. Bir anketin öğretmen adayları tarafından tamamlanması yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Verilerin toplanması sırasında gönüllülük ve gizlilik ilkesi gereğince öğrencilerin kimlik bilgileri alınmamıştır; ayrıca geçerliliği artırmak amacıyla uygulama koşullarının her sınıf için uygun ve standart olmasına özen gösterilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde araştırma soruları temel alınmıştır. Tüm analizler bilgisayar ortamında istatistik programı (SPSS 20) kullanılarak yapılmıştır. Öğretmen adaylarının özellikleri betimsel istatistik (frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma) kullanılarak çözümlenmiştir. İkinci araştırma sorusu olan öğretmenliğe yönelik tutum ve tutumu etkileyen faktörler incelenirken kestirimsel istatistikten yararlanılmıştır. Bu kapsamda t testi, tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorularıyla paralel alt başlıklar halinde bu bölümde sunulmaktadır. İlk bölümde öğretmen adaylarının giriş özelliklerine ilişkin bulgular verilmiştir. Ardından öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları ve tutumu etkileyen faktörler ele alınmıştır.

3.1. Öğretmen Adaylarının Giriş Özellikleri

Bu çalışmanın amacı ilk olarak birinci sınıf öğretmen adaylarının giriş özelliklerini tespit etmektir. Öğretmen adaylarının giriş özellikleri dört alt başlıkta ele alınmıştır. Bunlar öğrencilerin demografik/nüfus bilim özellikleri, aile ile ilgili özellikleri, mesleki ilgi ve kaygıları ve son olarak genel memnuniyet durumlarını yansıtan yaşam doyumları ve ülkenin durumundan memnuniyetleridir.

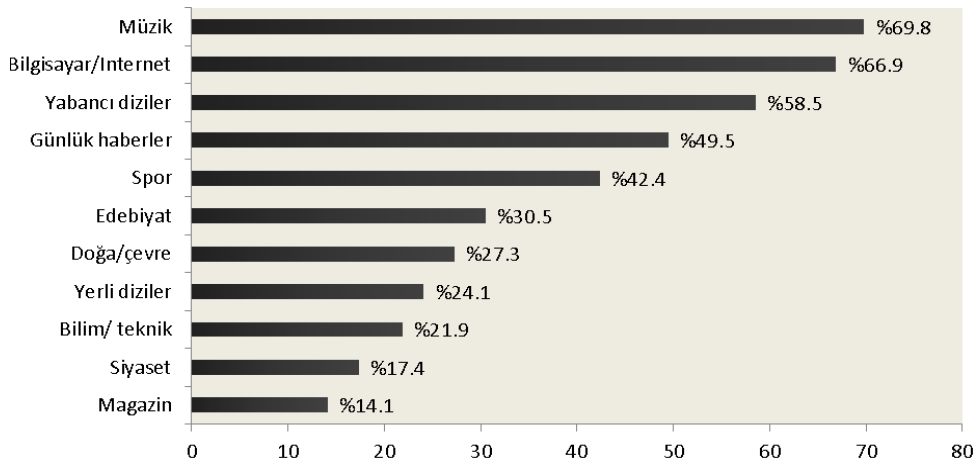
3.2. Demografik/Nüfus Bilim Özellikleri

Bu bölümde öğretmen adaylarının mezun oldukları orta öğretim kurum türü ve ilgi alanları incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizi öğretmen adaylarının %66.1'inin ($n=199$) Anadolu Öğretmen Liselerinden %35.9'unun ise diğer lise türlerinden (Genel, Anadolu, Fen, Mesleki ve Teknik, vb.) mezun olduklarını göstermektedir. Öğretmen adaylarının geldikleri lise türlerine ilişkin veriler Tablo 1'de özetlenmektedir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Lise Türü

Lise Türü	f	%
Genel Lise	17	5.6
Anadolu Lisesi	38	12.6
Anadolu Öğretmen Lisesi	199	66.1
Fen Lisesi	3	1.0
Mesleki ve Teknik Liseler	40	13.3
Diğer Liseler	4	1.3

Çalışmada öğretmen adaylarına günlük yaşamlarında en çok hangi aktivite/etkinliklerle ilgilendikleri sorulmuş ve verilen seçenekler arasından birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Burada her bir aktivite 100 üzerinden hesaplanmıştır. Bu nedenle tüm maddelerin yüzdeler toplamı 100'den büyüktür. Bulgular Grafik 1'de verilmiştir

Şekil 3.1. Öğretmen Adaylarının İlgi Alanları

Şekil 1'e bakıldığında öğretmen adaylarının en fazla; müzik (%69.8), bilgisayar/İnternet (%66.9) ve yabancı dizilerle (%58.5) ilgilendikleri görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bilim-teknik (%21.9), siyaset (%17.4) ve magazine (%14.1) daha az yöneldikleri anlaşılmaktadır. Adayların ayrıca spor, edebiyat, doğal çevre ve yerli dizilerle ilgili yüzdeleri %42.4 ile %24.1 arasında değişmektedir. Adayların hemen hemen yarısının ise günlük haberlerle ilgilendikleri söylenebilir.

3.2.1. Aile Profili

Anne ve baba eğitim durumlarıyla ilgili bulgular Tablo 2'de ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Tabloda yer alan bilgiler ışığında, öğretmen adaylarının anneleri çoğunlukla ilkökul (%44.7) ve ortaöğretim (%35.6) mezunudur. Annelerin sadece %16.8'i yükseköğretim mezunudur. Öte yandan babaların eğitim durumuna ilişkin tablo daha olumludur; babaların %27.4'ü ilkökul, %38.4 ortaöğretim ve %33.8'i yükseköğretim mezunudur.

Tablo 2: Anne ve Babanın Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Anne		Baba	
	f	%	f	%
Hiç okula gitmemiş	9	2.9	1	.3
İlkokul mezunu	138	44.7	85	27.4
Ortaokul mezunu	40	12.9	38	12.3
Lise mezunu	70	22.7	81	26.1
Yüksek okul mezunu	3	1	9	2.9
Lisans/lisansüstü mezunu	49	15.8	96	30.9

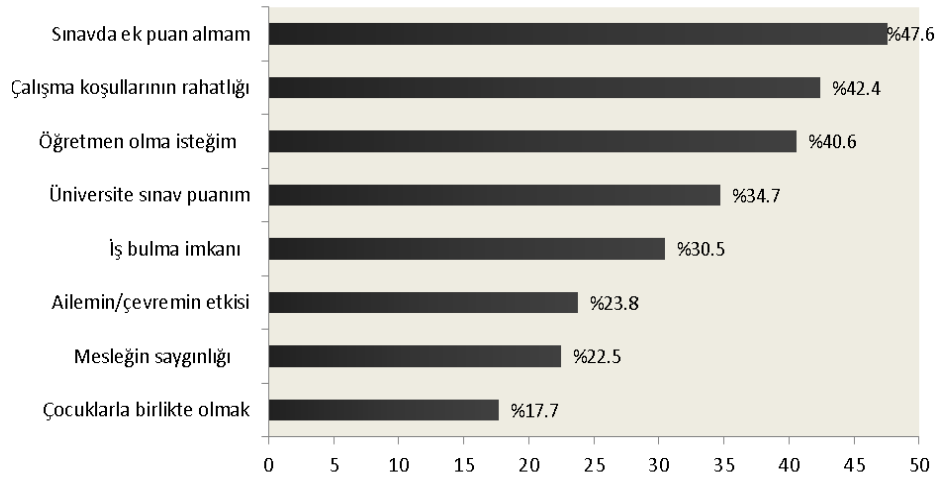
Çalışmada öğretmen adaylarının anne ve babalarının meslekleri incelenmiştir. Meslekler çeşitlilik göstermekle beraber adayların babaları çoğunlukla işçi (%19.4), emekli (%16.4), esnaf (%11.2), devlet memuru (%8.6) ve öğretmendir (%7.9). Diğer taraftan annelerin meslek durumlarına bakıldığında çoğunluğunun ev hanımı (%75.6) olduğu dikkati çekmektedir. Öğretmen adaylarının sadece %6.2'sinin annesinin mesleği öğretmenliklidir. Bulgular, öğretmen adaylarının %31.4'ünün yakın ailesinde öğretmen olduğunu göstermiştir.

Öğretmen adaylarının ailelerinin çoğunluğu (%31.5) İç Anadolu Bölgesi'nde ikamet etmektedir. Ayrıca ailesi Marmara (%17.7), Ege (%15.8), Karadeniz (%13.2) ve Akdeniz (%9.3) bölgesinde yaşayanların oranları % 17.7 ile % 8 arasında değişmektedir. Ailesi Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan öğretmen adaylarının yüzdesi 3'tür. Son olarak öğretmen adaylarının kardeş sayıları çoğunlukla bir (%45) ya da ikidir (%30.5).

3.2.2. Mesleki İlgisi ve Kaygıları

Mesleğe yönelme eğiliminin önemli göstergelerinden sayılan adayların bölümlerini tercih sırası, bölümlerini seçme nedenleri, yeniden tercih imkânı olsa aynı bölümü seçip seçmeyecekleri (bölümden memnuniyet) ve öğretmenliğe yönelik tutum, bunlara ek olarak adayların mesleki kaygıları, genel yaşam doyumu ve ülkenin genel durumundan memnuniyet bu başlık altında ele alınmıştır. Betimsel analizlerden elde edilen bulgular adayların %79.2'sinin bölümlerini ilk beş sırada tercih ettiklerini göstermiştir. Adayların %90'a yakınının tercihlerini ilk 10 sırada yaptıkları anlaşılmıştır. Bulgular bu çalışmaya katılan öğretmen adaylarının sadece %10'unun öğretmenlik programlarını 11 ve daha yukarı (12,13, 14, ...25) sıralarda tercih ettiklerini göstermiştir.

Bu çalışmada adaylara bölümlerini seçme nedenlerinin neler olduğu da sorulmuştur ve adaylar bu bölümde birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir. Grafik 2'de öğretmen adaylarının öğretmenlik bölümlerini seçme nedenleri verilmiştir.

Şekil 3.2. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Bölümlerini Seçme Nedenleri

Öğretmen adaylarının öğretmenlik bölümlerini seçme nedenleri arasında ilk sıralarda yer alanlar; sınavda aldıkları ek puan (%47.6) ve çalışma koşullarının rahatlığıdır (%42.4). Adayların %40.6'sı öğretmenlik bölümünü öğretmen olmak istedikleri için seçtiklerini belirtmişlerdir. Üniversite giriş sınav puanı ile iş bulma imkanı bölümleri seçme nedenleri içinde %34.7 ve %30.5 yüzdeleri ile ortalarında yer almaktadır. En az belirtilen nedenler arasında çocuklarla birlikte olma isteği (%17.7), mesleğin saygınlığı (%22.5) ve ailenin ya da çevrenin etkisi (%23.8) yer almaktadır.

Yukarıda verilen bulgulara paralel olarak öğretmen adaylarına yeniden seçme şansları olsa yine aynı bölümü seçip seçmeyecekleri diğer bir deyişle bölümlerinden memnuniyetleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara bakıldığında adayların %42.6'sı böyle bir şansları olsa yine aynı bölümü seçeceklerini; %42.9'u ise başka bir bölümü seçeceklerini belirtmişlerdir. Adayların çok az bir bölümü (%.7) bu soru karşısında kararsız kalmışlardır. Adayların %13.8'i maddeyi yanıtlamamışlardır. Başka bir bölümü seçmeyi tercih edebileceğini bildiren öğrencilere bu bölümün yine öğretmenlikle ilgili olup olmayacağı da sorulmuştur. Bölüm değiştirebileceğini belirten (%42.9) öğretmen adaylarının %10.3'ü bir öğretmenlik bölümünü tercih edeceklerini belirtirken, %32.6'sı ise öğretmenlik dışında bir bölüm tercih etmek istediklerini belirtmişlerdir. Farklı bir bölüm/program tercih edeceklerini belirten adaylar bilgisayar mühendisliği, matematik, diş hekimliği, kimya, fizik, mütercim tercümanlık, uluslararası ilişkiler gibi programları seçebileceklerini belirtmişlerdir.

Mesleki ilgi başlığı altında öğrencilerin öğretmenliğe yönelik tutumları da araştırılmıştır. Adayların öğretmenliğe yönelik tutumları 10 maddeden oluşan, 5 dereceli bir ölçme aracı ile belirlenmiştir. Betimsel istatistik analiz bulguları Tablo 3'te özetlenmiştir. Adayların öğretmenliğe yönelik tutum puanları değerlendirildiğinde tutumun genel olarak olumlu olduğu ($M=3.55$, $SD=.76$) görülmüştür.

Tablo 3: Öğretmenliğe Yönelik Tutumla İlgili Betimsel İstatistikler (N=312)

	M	SD	1*	2**	3***
Öğretmenlik sevdiğim bir meslektir.	4.07	.83	3.9	17.2	78.9
Her zaman öğretmen olmayı düşledim.	2.78	1.16	43.3	30.3	26.4
Öğretmenlik eğlenceli bir meslektir.	3.78	.92	8.4	22.7	68.8
Benim için en uygun meslek öğretmenliktir.	3.27	1.14	22.2	35.6	42.2
Öğretmenliği her zaman başka işlere tercih ederim.	2.93	1.13	37.3	33	29.7
Başkalarına bir şeyler öğretmeyi seviyorum.	4.29	.81	3.9	7.8	88.3
Öğretmenlik bölümünü isteyerek seçtim.	3.93	1.10	12.4	14.7	73
Bir an önce öğretmenlik yapmak için sabırsızlanıyorum.	3.25	1.14	25.6	33	41.4
Öğretmenliğe karşı hep ilgim vardı	3.29	1.12	25.9	27.8	46.3
Öğretmen olmayı kendime yakıştıyorum.	3.88	.98	7.7	20	72.3

*1) "Hiç katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" yanıtlarının toplam yüzdesi,

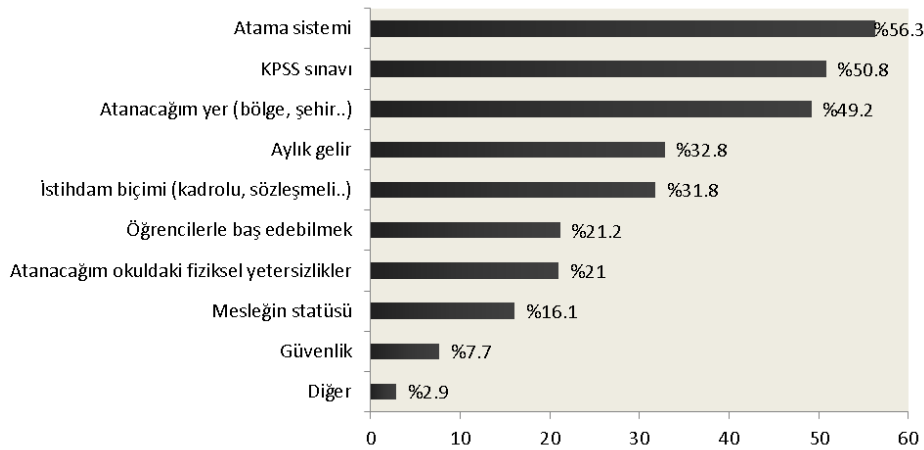
**2) "Ne katılıyor ne katılmıyorum" yanıtlarının toplam yüzdesi

***3) "Katılıyorum" ve "Tamamen katılıyorum" yanıtlarının toplam yüzdesi

Tablo 3'te görüldüğü gibi birinci sınıf öğretmen adayları başkalarına bir şeyler öğretmeyi ($M=4.29$, $SD=.81$) ve öğretmenlik mesleğini ($M=4.07$, $SD=.83$) sevdiğini ifade etmişlerdir. Ancak adayların %43.3'ü için öğretmenlik her zaman düşledikleri bir meslek değildir ($M=2.78$, $SD=1.16$); ve adayların %37.3'ü öğretmenliği başka işlere tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir ($M=2.93$, $SD=1.13$). Buna rağmen diğer 8 önermenin ortalaması 3.25 ve üzerindedir ve adayların öğretmenliğe yönelik tutumları genel olarak olumludur (Tablo 3).

Son olarak öğretmen adaylarına gelecekteki meslekleriyle ilgili en önemli kaygıları sorulmuştur. Şekil 3.3'te öğretmen adaylarının meslekleriyle ilgili kaygıları verilmiştir.

Şekil 3.3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Kaygıları

Şekil 3.3'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının henüz birinci sınıf olmalarına rağmen en büyük kaygıları atama sistemi (%56.3), KPSS sınavı (%50.8) ve atanacakları bölge/şehir (%49.2)'dir. Ayrıca adayların %32.8'i aylık gelir konusunda, %31.8'i ise kadrolu mu yoksa sözleşmeli mi çalışacakları konusunda endişe duymaktadırlar. Adaylar, öğrencilerle baş edebilmeyi, atanacakları okulların fiziki imkânlarını, mesleğin statüsünü ve güvenliği çok fazla kaygı duymadıkları durumlar olarak rapor etmişlerdir.

3.2.3. Genel Memnuniyet Durumları

Bu çalışmada öğretmen adaylarının giriş özellikleriyle birlikte genel memnuniyet durumları da incelenmiştir. Genel memnuniyet başlığı altında adayların genel yaşam doyumları ve ülke durumundan memnuniyetleri ele alınmıştır.

İlk olarak, öğretmen adaylarının yaşam doyumları alan yazında çok sık rastlanan Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanan yaşam doyum ölçeği kullanılarak tespit edilmiştir. Bu ölçekten elde edilen verilere dayalı olarak öğretmen adaylarının yaşam doyumlarının genel olarak orta düzeyin üzerinde ($M=3.49$, $SD=.68$) olduğu söylenebilir. Öte yandan, adaylara buldukları ülkenin (Türkiye) şu andaki durumundan (sosyal, politik, ekonomik...) genel olarak memnun olup olmadıkları sorulduğunda, %64.7'si "hayır" cevabını vermişlerdir. Gerekçe olarak da "adalet sisteminin yetersiz olması," "herkes için eşit fırsatların olmaması," "ekonomik istikrarsızlıklar," "eğitim sisteminin güven vermemesi" gibi ana konuları öne sürmüşlerdir.

3.3. Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek için t-testi, tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır.

3.3.1. Cinsiyet

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla t-testi kullanılmıştır. T-testi sonucu Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Cinsiyete Göre T-testi Sonuçları

	N	M	SD	t	p
Kız	245	3.61	.77	2.89	.00
Erkek	65	3.31	.68		

Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı fark vardır, $t(308)=2.89, p<.01$. Kız öğrencilerin öğretmenliğe yönelik tutumları ($M=3.61, SD=.76$), erkek öğrencilerin öğretmenliğe yönelik tutumlarından ($M=3.31, SD=.68$) anlamlı derecede yüksektir. Bu durumda cinsiyet adayların öğretmenliğe yönelik tutumunu etkileyen bir faktördür. Kızların gurup içindeki sayılarının erkek adaylara göre fazla olması göz önünde bulundurulmalıdır.

3.1.2. Anne ve Baba Eğitim Durumu

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarının anne ve babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini saptamak üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları, anne eğitim durumuna ($F(4,305)=.91, p>.05$) ve baba eğitim durumuna ($F(4,305)=.15, p>.05$) göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu durum anne babanın eğitim durumunun öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını olumlu ya da olumsuz etkilemediğini göstermektedir.

3.1.3. Lise Türü

Öğretmen adaylarının Anadolu Öğretmen Liselerinde ya da başka lise türlerinde öğrenim görmelerinin öğretmenliğe yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkileyen bir faktör olup olmadığını tespit etmek amacıyla t-testi kullanılmıştır. Anadolu Öğretmen Liselerinden gelen öğrencilerin ($M=3.60, SD=.78$) öğretmenliğe yönelik tutum puanlarının ortalaması diğer lise türlerinden gelen öğrencilerin ($M=3.44, SD=.70$) tutum puanlarının ortalamasından daha yüksek olmasına karşın, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(308)=1.77, p>.05$. Bu çalışma grubuyla sınırlı olmak üzere okul türü öğretmenliğe yönelik tutumu etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmamıştır.

3.1.4. Bölüm/Program

Öğretmen adaylarının bölümlerine göre öğretmenliğe yönelik tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler aşağıda Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmenliğe Yönelik Tutum Puanlarının Bölümlere Göre Betimsel İstatistikleri

	N	M	SD
İngilizce Öğretmenliği	108	3.63	.70
İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği	45	3.58	.79
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	42	3.59	.79
Okul Öncesi Öğretmenliği	49	3.63	.75
Bilgisayar Öğretmenliği	46	3.18	.69
Ortaöğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği	19	3.54	.90

Bölümler arasından anlamlı farklılık olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Tablo 6'da görüldüğü üzere, adayların öğretmenliğe yönelik tutum puanlarında bölümlere göre anlamlı olarak fark vardır, $F(5, 303)=2.71, p<.05$. Diğer bir deyişle öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları hangi bölümde/öğretmenlik alanında öğrenim gördüklerine göre değişebilmektedir.

Tablo 6: Öğretmenliğe Yönelik Tutum Puanlarının Bölümlere Göre ANOVA Analizi

	SS	df	MS	F	p
Gruplar arası	7.55	5	1.51	2.71	.02
Grup içi	169.02	303	.56		
Toplam	176.57	308			

Anlamli farkın hangi bölümler arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi yürütülmüştür. Bu test sonuçlarına göre İngilizce Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının ($M=3.63$, $SD=.70$) öğretmenliğe yönelik tutum puanları Bilgisayar Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının ($M=3.18$, $SD=.69$) tutum puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bunun iki bölüm dışında, bölümlerin tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.1.5. Ailede Öğretmen Bulunması

Öğretmen adaylarının ailelerinde öğretmen olup olmasının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyen bir faktör olup olmadığını tespit etmek amacıyla t-testi kullanılmıştır. İki grup arasında tutum bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $t(308)=-.76$, $p>.05$. Diğer bir deyişle ailede öğretmen bulunması öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını anlamlı ölçüde etkilememektedir. Ancak, ailesinde öğretmen bulunan öğretmen adaylarının tutum puan ortalamaları ($M=3.49$, $SD=.77$) ailesinde öğretmen bulunmayan öğretmen adaylarının tutum puan ortalamalarından ($M=3.56$, $SD=.75$) daha düşüktür.

3.1.6. Öğretmen Olma İsteği

Öğretmen olma isteğinin öğretmenliğe yönelik tutumu etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla öğretmenliği seçme nedenleri arasında bu seçeneği işaretleyen ve işaretlemeyen öğretmen adayları t-test kullanılarak karşılaştırılmıştır. Öğretmen olma isteğini öğretmenlik bölümünü seçme nedenleri arasında gösteren öğretmen adaylarının ($M=4.07$, $SD=.53$) öğretmenliğe yönelik tutumlarının bu seçeneği işaretlemeyen öğretmen adaylarından ($M=3.18$, $SD=.67$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır, $t(302,65)=13.09$, $p<.05$. Öğretmen adaylarının öğretmen olma istekleri onların öğretmenliğe yönelik tutumlarını olumlu şekilde etkilemektedir. Sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Öğretmen Olma İsteğine Göre T-testi Sonuçları

	N	M	SD	t	p
Evet	126	4.07	.53	13.09	.00
Hayır	184	3.18	.67		

3.1.7. Bölüm Memnuniyeti

Öğretmen adaylarının şu andaki bölümlerinden memnuniyet durumlarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek için t-testi kullanılmıştır. Analiz bulgularına göre, şu anki bölümünden memnun olan ve bölümünü değiştirmek istemeyen öğretmen adaylarının ($M=3.83$, $SD=.65$) tutumları bölümünden memnun olmayan ve değiştirmek isteyen adayların ($M=3.33$, $SD=.76$) tutumlarından anlamlı olarak daha yüksektir, $t(308)=6.14$, $p<.05$. Bu sonuca göre, bölümünden memnun olan öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları bölümünden memnun olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha olumludur. Sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Bölüm Memnuniyetine Göre T-testi Sonuçları

	N	M	SD	t	p
Memnun	132	3.83	.65	6.14	.00
Memnun değil	178	3.33	.76		

3.1.8. Ülke Durumundan Memnuniyet

Öğretmen adaylarının ülke şartlarından genel memnuniyet durumlarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek için t-testi kullanılmıştır. Tablo 9’da verilen analiz sonuçlarına göre, ülke şartlarından genel olarak memnun olan öğretmen adaylarının ($M=3.73$, $SD=.70$) tutumları şartlardan memnun olmayan adayların ($M=3.44$, $SD=.78$) tutumlarından anlamlı olarak daha yüksektir, $t(297)=3.31$, $p<.05$. Bu durumda, ülkenin durumundan memnun olan öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları memnun olmayanlara göre anlamlı ölçüde daha olumludur. Sonuçlar Tablo 9’da görülebilir.

Tablo 9: Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Cinsiyete Göre T-testi Sonuçları

	N	M	SD	t	p
Memnun	105	3.73	.70	3.31	.00
Memnun değil	194	3.44	.78		

3.1.9. Genel Yaşam Doyumu

Öğretmen adaylarının genel yaşam doyumlarının öğretmenliğe yönelik tutumlarıyla ilişkisini belirlemek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi kullanılmış ve yaşam doyumunun tutum üzerindeki etkisine bakılmıştır. Elde edilen regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır, $F(1, 307)=34.12$, $p=.00$. Analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Öğretmenliğe Yönelik Tutumun Genel Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	2.278	.221	-	10.31	.00	-	-
Yaşam Doyumu	.364	.062	.316	5.84	.00	.32	.32

$R=.32$, $R^2=.10$, $F(1, 307)=34.13$, $p=.00$

Tablo 10’da verilen bulgulara göre, yaşam doyumunu ile öğretmenliğe yönelik tutum arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır, $R=.32$, $R^2=.10$, $p=.00$. Diğer bir ifadeyle, öğretmen adaylarının yaşam doyum puanları ne kadar yüksek ise öğretmenliğe yönelik tutum puanları da o kadar olumludur. Yaşam doyumunu yüksek olan adayların öğretmenliğe yönelik tutumları da anlamlı ölçüde olumludur. Ayrıca öğretmenliğe yönelik tutum puanlarının %10’u adayların genel yaşam doyumunu ile açıklanmaktadır.

Özet olarak, çalışma bulgularına göre öğretmen adaylarının cinsiyeti, bölümleri, öğretmen olma istekleri, bölümlerinden ve ülke şartlarından memnuniyetleri ve genel yaşam doyumları öğretmenliğe yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkileyen faktörler arasından yer almaktadır. Öte yandan, adayların anne ve babalarının eğitim durumu, mezun oldukları lise türü ve ailelerinde öğretmen olup olmaması öğretmenliğe yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkilememektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, öğretmenlik programlarını tercih eden birinci sınıf öğretmen adaylarının giriş özellikleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve tutumlarını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Adaylarının giriş özellikleri dört alt başlık altında ele alınmıştır. Bunlar öğrencilerin demografik/nüfus bilim özellikleri, aile profilleri, mesleki ilgi ve kaygıları ve son olarak genel memnuniyet durumlarıdır.

Öğretmen adaylarının giriş özellikleriyle ilgili elde edilen bulgular incelediğinde, öğretmenliğin daha çok kız öğrenciler tarafından tercih edildiği ortaya çıkmaktadır ve bu sonuç diğer çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir (Aksu ve diğerleri, 2010; European Commission, 2012; Ok ve Önkol, 2007). Okçabol ve diğerleri (2003) tarafından yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının %52’sinin kadın ve %48’inin erkek olduğu rapor edilmiştir. Bircan (2009) 2008-

2009 yılındaki tüm mezun öğretmenleri (50520) dikkate alarak sunduğu bulgularda bayanların erkek mezunlara göre daha fazla olduğunu rapor etmiştir. Mesleğin kız öğrenciler tarafından daha fazla tercih edilmesinin mesleğin yapısı, toplumun kültürel özellikleri ve ekonomik beklentilerle ilgisi olabilir ancak bu durumun yapılacak çalışmalarla daha derinlemesine araştırılması gerekmektedir. Bunun dışında, adayların çoğunluğunun düşük ve orta sosyo-ekonomik statüye sahip ailelerden geldikleri görülmektedir. Özellikle anne eğitim seviyesi düşüktür ve annelerin büyük çoğunluğu ev hanımıdır. Babaların çoğunluğu işçi, emekli, esnaf ya da memurdur. Bu bulgular, öğretmen adaylarıyla ilgili yapılan diğer çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Aksu ve diğerleri, 2010; Ok ve Önkol, 2007; Saban, 2003). Bu ailelerin çocukları maddi nedenlerden ötürü dersane, etüt gibi üniversite sınavına hazırlık kurslarından yararlanamadıkları için üniversite sınavında daha düşük puanlar alarak öğretmenlik bölümlerini tercih etmiş olabilirler. Ayrıca öğretmenlik bu kesimler tarafından iş bulma garantisi olan ve çalışma koşulları rahat bir meslek olarak görüldüğü için de bu aileler çocuklarını öğretmenliğe teşvik edebilmektedirler. Öğretmenliği seçme nedenleriyle ilgili elde edilen bulgular bu durumu desteklemektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, öğretmenlik mesleğinin tüm kesimlere açık bir meslek haline getirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin statüsünün yükseltilmesi ve fakültelerin fiziksel ve sosyal imkânlarının iyileştirilmesi üzerine daha fazla çalışma yapılmalıdır. Eğitim fakültesine giriş koşullarının iyileştirilmesi ya da lisansüstü eğitimini tamamlayan kişilerin mesleğe alınabiliyor olması gibi somut örnekler öneri olarak sunulabilir.

Çalışmada adayların mesleki ilgilerine yönelik ortaya çıkan bazı bulgular da alan yazındaki diğer çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu bulgular, öğretmen adaylarının bölümlerini ilk sıralarda tercih etmeleri (Ok ve Önkol, 2007, Okçabol ve diğerleri, 2003), seçme nedenleri arasında öğretmen olma isteklerinin ön sıralarda yer alması (Aksu ve diğerleri, 2010; Okçabol ve diğerleri, 2003) ve öğretmenliğe yönelik tutumlarının yüksek olmasıdır (Baykara-Pehlivan, 2008; Doğan ve Çoban, 2009). Öte yandan, bu çalışmada adayların öğretmenliği seçmelerindeki en önemli iki neden arasında sınavda ek puan almaları ve çalışma koşullarının rahatlığı yer almaktadır. Ayrıca öğretmenliği seçme nedeni olarak en az belirtilen iki neden çocuklarla birlikte olma isteği ve mesleğin saygınlığıdır. Bu durum öğretmenlik mesleğini tercih eden adayların yukarıda belirtildiği gibi başka kaygı ve düşüncelerle (üniversiteye daha kolay girebilmek ya da daha rahat çalışma koşullarına sahip olabilmek) mesleği tercih ettiklerini işaret etmektedir. Özellikle adayların eğitim fakültelerine seçiminde akademik bilgilerinin yanı sıra öğretmenliğe yönelik ilgi, istek ve yeteneklerinin de özel testlerle ya da lisede yapılacak ilgi/eğilim/yönlendirme çalışmaları da dikkate alınarak belirlenmesi bu konuda bir çözüm sunabilir. Ayrıca, bu bulgular öğrencilerin öğretmenliği tercih nedenlerinin de günün koşulları içinde değişebileceğini göstermektedir. Bunun en belirgin örneklerinden biri MEB'in 1990lı yılların sonunda başlattığı öğretmen programlarını ilk beş sırada tercih edenlere burs vermeyi taahhüt etmesidir. Bu girişim öğrencilerin öğretmenliği tercihlerinde önemli bir sıçrama getirmiştir (Okçabol ve diğerleri, 2003). Bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer bulgu adayların yarıya yakınının bölümlerinden memnun iken diğer %50 ye yakınının memnun olmamasıdır. Bölümlerinden memnun olmayan adayların büyük bir kısmı yeniden şansları olsa öğretmenlik dışında bir bölüm seçmek istediklerini belirtmişlerdir. Ancak %10'a yakın bir oranı da bir başka öğretmenlik programını tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar üzerinde öğrenim gördükleri üniversitenin ve buldukları ilin etkisi de olabilir (Ok ve Önkol, 2007).

Adayların, öğretmenlikle ilgili en büyük kaygıları ise atama sistemi, KPSS sınavı ve atanacakları görev yerleridir. Öğretmen adaylarının mesleki ilgi ve kaygılarına yönelik çalışmada ortaya çıkan bu bulgular adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin öğrenimlerinin ilk yılında karmaşık duygular ve kaygılar içinde olduklarını ortaya koyabilir. KPSS sınavının daha ilk yıldan itibaren gündeme gelmesi ise düşündürücüdür. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe

tamamen KPSS sınav puanları gözetilerek atanmaları hem fakülte eğitiminin ve uygulanan öğretmenlik programlarının önemini azaltabilmekte hem de öğretmen adaylarının kaygı düzeylerini artırabilmektedir. Öğretmenlik mesleğine giriş şartlarının tekrar gözden geçirilmesi ve gereken iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle sınav kaldırılmasa bile sınava ek olarak mülakat ya da not ortalaması gibi başka koşulların da eklenmesi fakülte eğitiminin ön plana çıkarılmasını sağlayacak ve adayların kaygı düzeylerini azaltabilecektir. Avrupa birliği ülkelerinde öğretmen atamaları; açık istihdam, yarışma (sınav) ve aday listeleri olmak üzere üç şekilde yürütülmektedir. Bunların içinde en yaygın kullanılan yaklaşım açık atama sistemidir (European Commission, 2012). Ülkemizde de benzeri bir atama sistemi kullanmak mümkün olabilir. Ancak bu konuda daha kapsamlı çalışmaların yapılması ve ülke ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Daha önce de vurgulandığı üzere öğretmen adaylarının giriş özellikleri öğretmenlik eğitiminin kalitesini ve adaylarının kazanımlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Bloom, 1974; Cruickhank, Bainer ve Metcalf, 2009; MEB, 1992). Bu nedenle öğrencilerin öğretmenlik bölümlerine girmeden evvel titizlikle seçilmeleri önemlidir. Adayların öğretmenliğe yönelik tutumlarının olumlu olması bu düşüncüyü pekiştirici niteliktedir. Ok (1991) yaptığı doktora tez çalışmasında, Eğitim fakültelerine öğrenci seçiminin üniversite sınavı dışında ölçütlere/standartlara dayanması gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye’de öğretmen eğitimi alanındaki akademisyen ve yöneticilerle konunun görüşülerek eğitim fakültelerine öğrenci seçimi konusunda bilimsel temellere dayalı bir çalışmanın başlatılması önerilmektedir. Ayrıca hali hazırda bölümlerinin birinci sınıfa kayıtlı öğretmen adaylarının da mesleğe başlamadan önce öğretmenliğe yönelik bilgi ve becerilerinin yansırı ilgi ve isteklerinin de artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Öğretmenlik mesleğinin başarıyla yerine getirilmesinde öğretmenlerin mesleklerine yönelik olumlu tutum içinde olmaları çok önemlidir (Çetinkaya, 2009; Tarkın ve Uzuntiryaki, 2012.), bu nedenle öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını etkileyen faktörler de çalışmada araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, cinsiyetin tutumu etkileyen önemli bir faktör olduğunu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran öğretmenliğe yönelik daha olumlu tutum içinde olduklarını göstermiştir. Bu durum, benzer çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir (Aydın ve Tekneci, 2013; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Çetinkaya, 2009; Doğan ve Çoban, 2009). Kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğini daha fazla tercih etmelerinin nedenleri daha fazla araştırılmalıdır. Bu konuda özellikle nitel araştırma deseni kullanılarak öğrencilerle ve ailelerle görüşmeler yapılabilir. Öte yandan, bazı çalışmalarda cinsiyetin tutumu etkileyen bir faktör olmadığı da ortaya konulmuştur (Çağa ve Çil, 2000; Hacıömerlioğlu ve Taşkın, 2010). Bu konuda daha büyük örnekleme daha fazla çalışma yapılması ve erkek öğrencilerin tutumunu yükseltmeye yönelik eğitim programlarının içine tutumu pekiştirici öğelerin yerleştirilmesinin yanı sıra toplumda var olan “öğretmenlik kızlara yakışan bir meslektir” imajının nasıl yok edilebileceğine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir. Öğretmen adaylarının tutumlarını etkileyen diğer bir faktör de adayların öğrenim gördükleri bölümdür. İngilizce öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının tutumları bilgisayar öğretmenliğinde öğrenim gören adayların tutumlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bunun nedeni her iki grubun üniversite sınavında tercih yaparken farklı motivasyonlar içinde olabilmeleridir. İngilizce öğretmenliğini tercih eden öğrenciler lisede yabancı dil alanında öğrenim gören ve sınavda zaten belirli seçenekleri (öğretmenlik, mütercim tercümanlık gibi) olduğu için bu seçeneklere motive olan adaylardır. Bilgisayar öğretmenliğinde okuyan öğrenciler ise mühendislik gibi başka alanlarda da tercih yapabilecekken puanlarından dolayı öğretmenlik bölümlerini tercih edebilmektedirler. Diğer yandan, Bilgisayar öğretmenliği bölümündeki öğrenciler için içerik olarak bilgisayar belki de daha çekici bir unsur olabilir. Bilgisayar öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin bilgisayar ve öğretim teknolojilerine yönelik tutumlarının da incelenmesi konuyla ilgili fikir verebilir. İlaveten, Eğitim fakültelerinde tutum puanı daha düşük olan öğrencilerin okuduğu bölümlerdeki

akademisyenlerin derslerinde tutum puanlarını yükseltmeye yönelik bazı çalışmalar yapabilecekleri düşünülmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki adayların bölümleri benzer çalışmalarda (Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Hacıömerlioğlu ve Taşkın, 2010; Terzi ve Tezci, 2007) anlamlı bir faktör olarak bulunmamıştır.

Çalışmada ayrıca öğretmen adaylarının öğretmen olma istekleri, bölümlerinden ve ülke şartlarından memnun olma durumları ve genel yaşam doyumlarının yüksek olması öğretmenliğe yönelik tutumu anlamlı olarak olumlu etkileyen faktörler arasından bulunmaktadır. Bu bulgular, adayların istek ve motivasyonlarının öğretmenlik mesleği için önemli olduğunu ve bunları artırmaya yönelik üniversite öncesinde ve üniversite eğitimi sırasında bazı çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir. Örneğin liselerde mesleği tanıtıcı alan gezileri ya da seminerler daha fazla uygulanabilir. Ya da üniversitelerde derslere motivasyonu yüksek öğretmenler misafir olarak davet edilebilir. Ayrıca öğretmenlik mesleğinin ülke şartlarını olumlu yönde değiştirebilecek bir meslek olduğu vurgusu derslerde ve program içinde yapılmalıdır. Bunların dışında, anne ve baba eğitim durumları, lise türü ve ailede öğretmen olup olmaması öğretmen adaylarının tutumlarını etkilememektedir. Anadolu Öğretmen Liselerinden gelen adaylar ile diğer adaylar arasında tutum konusunda bir farklılık bulunmamıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur (Çubukçu, 1997; Tican-Başaran, 2004; Tican-Başaran ve Aksu, 2007); ancak bunlardan en güncel olanlarından birisi Eret (2013) tarafından yürütülmüştür. Ülke çapında seçilen geniş bir örneklem grubuyla yürütülen çalışmada öğretmen adayları Anadolu Öğretmen Liselerinin öğretmen yetiştirme konusunda amaca hizmet etmediğini, çoğunlukla üniversite sınavında düşük puan alan adayların ek puan aldıkları için öğretmenliği tercih ettiklerini ve yüksek puan alan adayların mühendislik, tıp ya da hukuk gibi başka bölümleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Eret, 2013). Bu okulların mesleğe yönelik olumlu tutuma sahip öğretmen adayları yetiştirme konusundaki amaçları ve programları yeniden gözden geçirilmelidir. Ayrıca anlamlı bir farklılık olmamasına karşın, ailesinde öğretmen bulunan öğretmen adaylarının tutum puanlarının ortalaması diğerlerine göre daha düşüktür. Bunun nedeni ailesinde öğretmen bulunan öğretmen adaylarının mesleği ve mesleğin bazı olumsuz koşullarını (maaş, statü, görev yapılan bölge, okulların fiziki imkânları, vs.) daha yakından tanıma şansına sahip olmaları olabilir.

Öğretmen eğitimi alanında görev yapan akademisyen, araştırmacı ve karar vericiler bu ve daha önce yapılan çalışmaların bulgularını göz önünde bulundurarak eğitim programlarında ve ortamlarında yapacakları iyileştirme ve geliştirmeleri tek yönlü ve tek boyutlu değil çok yönlü ve çok boyutlu olarak düşünmelidirler. Daha dikkatli bir öğrenci seçimiyle üniversite giriş sınavının yanı sıra ilgi, kabiliyet, tutum gibi başka özelliklerin belirlenmesine imkân tanınması, öğretmen yetiştiren kurumların (Anadolu Öğretmen Liseleri, Eğitim Fakülteleri) akademik, fiziki ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi, programlara kabul edilen öğrenci sayılarının arz talep dengesi dikkate alınarak sınırlandırılması, öğretmen adaylarına yüksek lisans yapma şartının getirilmesi ve öğretmenlerin yaşam standardının yukarı çekilmesi yapılabilecekler arasında sayılabilir. Atılacak bu ve benzeri adımlar öğretmenlik mesleğinin gelecekte daha fazla başarıya ulaşmasını sağlamak bakımından son derece yararlı olacaktır. Son olarak, benzer çalışmalar mesleğe başlamak üzere olan dördüncü sınıf öğretmen adaylarıyla ve hâlihazırda görev yapmakta olan öğretmenlerle de yapılmalıdır.

5. KAYNAKLAR

- Aksu, M., Demir, C. E., Daloğlu, A., Yıldırım, S., & Kiraz, E. (2010). Who are the future teachers in Turkey. Characteristics of entering student teachers. *International Journal of Educational Development*, 30(1), 91-101.
- Akyeampong, K. & Stephens, D. (2002). Exploring the backgrounds and shaping factor of beginning student teachers in Ghana: Towards greater contextualization of teacher education. *International Journal of Educational Development*, 22(3-4), 261-274.

- Aşkar, P. ve Erden, M. (1987). Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, (121), 8-11.
- Aydın, A. ve Tekneci, E. (2013). Zihin engelliler öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 2013, 01-12.
- Baykara Pehlivan, K. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 151-168.
- Bircan, İ. (2009). Türkiye’de öğretmen arz ve talebinde dengesizlikler. Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı. (2009). *Türkiye’de öğretmen eğitiminin çıkmazı: Eğitimde yansılar 9*. Evren Yayıncılık ve Basım San., Ankara. ss, 177- 186.
- Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York: McGraw-Hill.
- Book, C.L., & Freeman, D.J. (1986). Differences in entry characteristics of elementary and secondary teacher candidates. *Journal of Teacher Education*, 37(2), 47-51.
- Brookhart, S.M. & Freeman, D.J. (1992). Characteristics of entering student teachers. *Review of Educational Research*, 62 (1), 37-60.
- Coultas J. & Lewin K.M. (2002). Who becomes a teacher? The characteristics of student teachers in four countries. *International Journal of Educational Development*, 22(3), 243-260.
- Cruickshank, D. R., Jenkins, D. B. & Metcalf, K. K. (2009). *The act of teaching*. USA: McGraw-Hill.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö.(2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- Çetin, Ş. (2006). Öğretmenlik mesleği tutum ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 28-37.
- Çetinkaya, Z. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi. *İlköğretim Online*, (8),2, 289 – 305. Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Durmuşoğlu, M. C., Yanık, C. ve Akkoyunlu, B. (2009). Türk ve Azeri Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 76-86.
- Eret, E. (2013). An assessment of pre-service teacher education in terms of preparing teacher candidates for teaching. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- European Commission (2012). Supporting the teaching profession for better learning outcomes. Commission staff working document. Strasburg.
- Evans, K. M. (1952). A study of attitude towards teaching as a career. *British Journal of Psychology*, 22 (1), 63-69.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: Mc Graw-Hill Companies.
- Hacıömeroğlu, G. ve Şahin-Taşkın, Ç. (2010). Fen bilgisi öğretmenliği ve ortaöğretim fen ve matematik alanları (OFMA) eğitimi bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 77-90.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ling Low, E., Khoh Lim, S., Ch’ng, A., & Goh Chuan, K. (2011). Pre-service teachers’ reasons for choosing teaching as a career in Singapore. *Asia Pacific Journal of Education*, 31(2), 195-210.
- Liu, P. (2010). Examining Perspectives of Entry-level Teacher Candidates: A Comparative Study. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(5), 56-78.
- Ok, A. (1991). *Öğretmen yetiştirme programlarına aday kabul standartlarının belirlenmesi: Delfi çalışması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ok, A. ve Önkol, P. (2007). Öğretmen yetiştirme programlarındaki öğretmen adaylarının profili. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 13-25.

- Okçabol, R., Akpınar, Y., Caner, A., Erktin, E., Gök, F. ve Ünlühisarcıklı, Ö. (2003). *Öğretmen Yetiştirme Araştırması (Survey of Teacher Training)*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Pigge, F. L., & Marso, R. N. (1987). Relationships between student characteristics and changes in attitudes, concerns, anxieties, and confidence about teaching during teacher preparation. *Journal of Educational Research*, 81(2), 109-115.
- Richardson, P.W. & Watt, H.M.G., 2006. Who chooses teaching and why? Profiling characteristics and motivations across three Australian universities. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 34 (1), 27-56.
- Sözer, E. (1996). Üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 7-21.
- Sözer, E. (1991). *Türk üniversitelerinde öğretmen yetiştirme sistemlerinin öğretmenlik davranışlarını kazandırma yönünden etkililiği*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:486, Eskişehir.
- Tanel, R. , Şengören, S. K. ve Tanel, Z. (2007). Fizik öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 1-9.
- Tarkin, A. & Uzuntiryaki, E. (2012). Investigation of pre-service teachers' self-efficacy beliefs and attitudes toward teaching profession through canonical analysis. *İlköğretim Online*, 11(2), 332-341.
- Terzi, A. R. ve Tezci E. (2007). Necatibey Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 593-614.
- Tican-Başaran, S. (2004). *Effectiveness of Anatolian Teacher High Schools in terms of serving their intended purpose*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Tican-Başaran, S. & Aksu, M. (2007). Anatolian teacher high schools: Advantages, limitations and suggestions for improvement. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 40(1), 157-179.
- Tunçeli, İ. H. (2013). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sakarya Üniversitesi örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 109-127.

Extended Abstract

Teachers are one of the most central characters in the field of education, since they teach us and bring up future generations. They are considered to have a significant impact on students' development and achievements. In many countries, to become a teacher, students have higher education and they come to faculties upon meeting certain admission criteria. In Turkey, there are faculties of education, and after high school, students with the intention of being a teacher have education in faculties based on their university entrance exam scores. These faculties have a mission to train qualified teachers for the country. On the other hand, training qualified and effective teachers is affected from the characteristics of teacher candidates. In the literature, it is also claimed that students' characteristics are one of the most fundamental knowledge source for the teacher education programs (Cruickshank, Bainer ve Metcalf, 2009; Demirel, 2006; Saylor, Alexander, & Lewis, 1981; Sözer, 1991). Therefore, considering student characteristics while preparing programs is vital for the effectiveness and functionality of the programs. Moreover, knowing the profiles of the entering teacher candidates and their attitudes towards teaching also provides useful information for teacher educators about the input to be shaped.

In the national and international literature, there exist studies on the teacher candidates' entering characteristics and attitudes (Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz, 2010; Akyeampong ve Stephens, 2002; Book ve Freeman, 1986; Brookhart ve Freeman, 1992; Coultas ve Lewin, 2002; Çapa ve Çil, 2000; Ok ve Önkol, 2007; Doğan ve Çoban, 2009; Okçabol, Akpınar, Caner, Erktin, Gök ve Ünlühisarcıklı, 2003; Saban, 2003). This study is also on the similar issue; however, it is important to repeat such studies at certain times to provide more up-to-date results. Moreover, in this study, factors affecting teaching attitude are also investigated besides examining the effects of life satisfaction, satisfaction from department and country, as different from the other studies. With these regards, the present study aimed to examine the characteristics of the teacher candidates at the very beginning of their first year.

The study was designed as a survey study. The participants were 312 first grade teacher candidates and they were enrolled to various teaching departments/programs of one of the state universities. Of these

participants, 78.8% were female, and 21.2% were male. They were administered a questionnaire and the questionnaire was developed by the researchers upon examining the existing studies and scales in the related literature. The questionnaire had parts such as student characteristics (personal, familial, and teaching department-related), attitude towards teaching, and life satisfaction. The attitude towards teaching scale was developed by researcher after examining existing attitude scales (Aşkar ve Erden, 1987; Çapa & Çil, 2000; Çetin, 2006; Üstüner, 2006) and had 10 items on teaching with one factor. In the present study, the internal consistency coefficient for the attitude scale was found to be high with a Cronbach alpha coefficient .90. Another scale used in the study was life satisfaction scale which was developed by Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) and adapted into Turkish by Köker (1991). The Cronbach alpha coefficient was found in the study as .78. The quantitative data through the questionnaire were collected by the researchers themselves. The results were analyzed using both descriptive (frequencies, means, and standard deviations) and inferential statistics (one-way ANOVAs and Linear Regression).

The results showed that the teacher candidates (TCs) were mostly coming from teacher training high schools (66.1 %). In their daily lives, they were generally interested in music (69.8%), computer/Internet (66.9%), foreign soap operas (58.5%), daily news (49.5%), and sports (42.4%). Only 17.4% of them were interested in politics and only 21.9% were interested in science and technical. When the familial profile of the teacher candidates are examined, it is seen that most of their mothers had just primary school education (44.7%). Only 15.8% of the mothers had university education. Their fathers mostly had university education (30.9%) and primary school education (27.4%). The job of fathers differed as workers (19.4%), retired (16.4%), shopkeeper (11.2%) and others; however, 75.6% of the mothers were reported as housewives. Of the candidates, 31.4% had a teacher in their family. Moreover, the teacher candidates' families were mostly living in Central Anatolia (31.5%), Marmara (17.7%), and Karadeniz (13.2%) regions. In relation to their teaching-related views and profiles, it was found that 79.2% of them ranked their departments in the first five choices in the university entrance examination. The main reasons for choosing the teaching were the additional score given in the university entrance exam (47.6%) and the comfort of working conditions (42.4%), the desire to become a teacher (40.6%) and the score taken from university entrance examination (34.7%). Surprisingly, 42.6% of the teacher candidates were not satisfied from their current departments/programs, and of them, 32.6 % would choose another department other than teaching if they had a chance again. However, the attitude towards teaching was found as being positive ($M=3.55$, $SD=.76$), although they had worries in relation to teaching such as recruitment (56.3%), KPSS exam (50.8%) and the place/region they would work as a teacher (49.2%). The life satisfaction of the candidates was above the average ($M=3.49$, $SD=.68$); however, 64.7% of them were not satisfied with the general conditions of the country. One of the reasons for this was reported as the problems in relation to education system. When the factors affecting candidates' attitude towards teaching were investigated, it was found that gender, department, desire to become a teacher, satisfaction from the department, and life satisfaction were the variables significantly affecting the attitudes of the teacher candidates towards teaching ($p<.05$).

It is strongly believed that knowing all these characteristics of teacher candidates, their attitude towards teaching, and the factors affecting their attitude is crucial, since the decision makers and academicians working in the field of teacher education might take better and more appropriate decisions benefiting from these results in relation to student selection, content of the programs, and instruction.

Kaynakça Bilgisi

Eret-Orhan, E. ve Ok, A., (2014). Öğretmenlik programlarını kimler tercih ediyor? Adayların giriş özellikleri ve öğretmenliğe yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(4), 75-92.

Citation Information

Eret-Orhan, E. & Ok, A., (2014). Who prefer teacher education programs? Candidates' entry characteristics and attitude towards teaching. [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(4), 75-92.